

Hovorna.

(Právo veřejné a soukromé.) V posledním dvojčísle »Rivista internazionale di filosofia del diritto« (ročník II., č. 2—3) otiskuje profesor university v Perugii G. Maggiore článek: »L'aspetto pubblico e privato del diritto e la crisi dello stato moderno«, v němž probírá theorie, týkající se rozdílu mezi právem veřejným a soukromým. Počíná »skeptiky«, jak nazývá ty, kteří rozdíl ten potírají (Kelsen, Laun, Weyr), uvádí učení, které jen v soukromém právu vidí pravé právo (Rosmini, Ravà) a probírá pak theorie, které rozdíl ten uznávají, a dělí je v takové, které jej spatřují v prvku pojmu práva cizím, a takové, jež se domnívají, že jest mu imanentní. Do první skupiny čítá učení Ulpianovo (»publicum ius est, quod ad statum rei romanae spectat...«), které objevuje se v moderním rouše u Savignyho, dále theorii o jus necessarium a voluntarium, do druhé nauky, které rozdíl nehledají v právu objektivním, nýbrž subjektivním, t. j. ve kvalitě subjektů právních, rozlišující subjekty veřejnoprávní a soukromoprávní a přibírajíce tedy především moment mocenský (imperium).

Některé jeho vývody kryjí se téměř do slova s argumentacemi »skeptiků«. Tak na př. o theorii mocenské praví: »Se per imperium s' intende la coazione, come uso di forza materiale, quella teoria ci conduce lungi dal diritto, a cui l' elemento della forza è estraneo. Non già che il diritto escluda da sé il momento della forza, chce anzi gli è inerente e connaturato; ma la forza propria del diritto è forza ideale . . .« A dále: »Ogni posizione del diritto è una posizione di sovranità, ogni rapporto giuridico solo apparentemente è un rapporto tra eguali; in effetti è sempre un rapporto tra un volere sopraordinato e un volere subordinato. Il soggetto della pretesa è sempre in una condizione di supremazia rispetto al soggetto della obbligo . . .«

Přesto, že na konec snaží se Maggiore, když byl odmítnul veškerá běžná kriteria rozlišující, s vyššího filosofického hlediska, které však není již právnícké, udržeti onen rozdíl, o němž praví, že nemůže umístiti (str. 137), dlužno jej rozhodně čítati ke »skeptikům«.

W.

Northcliff. Všichni, jimž nepočiná se ihned točiti hlava a kteří neztrácejí ihned schopnost jasných představ a myšlenek, jakmile uslyší hesla »pokrok«, »svoboda«, »svoboda tisku« a pod., zamysleli se zajisté nad případem Northcliffovým.

Northcliff byl nesporně skvělý obchodník a podnikatel. Těch máme ale v dějinách hodně a nebylo by tedy na tomto zjevu jinak nic nápadného, kdybychom nepřihlédli k zvláštnímu druhu výroby, jímž se obíral. Kdežto totiž jiní velcí podnikatelé vyráběli a vyrábějí železo, papír, obuv a jiné podobné předměty a v tomto svém oboru snažili se pokud možná dosíci monopolu, t. j. vyloučení soutěže jiných podnikatelů téhož druhu znamenitou organizací svého podniku, lácí a dokonalostí svých výrobků jakož i soustředěním celé výroby v jedné ruce, týkalo se podnikatelské úsilí Northcliffovo výroby zcela zvláštního druhu: šlo o výrobu veřejného mínění ve velkém pomoci denního tisku. Zde arcí má skutečný monopol, kterého podnikatel dosáhne skoupením všech důležitějších denních

listů zcela jiný význam, než při železu, papíru, obuvi atd. On neovládá totiž jen kapsy svých zákazníků, nýbrž i mozky; nestává se jen mocným obchodníkem a podnikatelem, před nímž třesou se jeho méně obratní konkurenti, nýbrž neomezeným vládcem v oboru veřejného života, v politice. Neboť on diriguje ve skutečnosti její směr a u srovnání s jeho mocí jest moc jiných činitelů, ať je to král nebo parlament, slabá a nicotná. Víme, že v dnešní době pokročilá demokracisace, ve které ten, kdo chce v politickém životě hráti úlohu, jest odkázán na široké vrstvy lidu, jest velká politická strana nemyslitelná bez velkého stranického listu; má tedy ten, kdo získal si skutečný monopol novinářský, kdo dovede zničit nebo prostě skoupiti každý podnik, směřující k výrobě veřejného mínění, i tyto politické strany ve své ruce. Přes veškeré demokratické zřízení stává se nejen v oboru průmyslu, nýbrž i politiky skutečným samovládcem ve státě.

Je jisto, že v době, kdy porobení národové bojovali o svobodu tisku, to jest o jeho nezávislost na vládních činitelích, žádnému z těchto bývalých liberálních snů ani ve snu nenapadly možnosti, které v případě Northcliffově staly se skutečností, tak jako ani dnes ještě nám, kteří vysoce ceníme si svobody vědeckého bádání a míst, kde se soustavně provozuje, totiž vysokých škol, nenapadla myšlenka, že by svého času tato místa mohl skoupiti se vším všudy, tedy i s profesory, nějaký podnikavý jednotlivec a řídití je s nějakého neviditelného ústředí. Zakcionovaná universita! Komanditní společnost na provoz vysokých škol technických! A za všemi těmito ústavy jediný člověk, jenž všechny akcie má v kapse! A tento člověk ve své výsadě chráněn jest vůči státu výsadami, kterých nemá žádný jiný velkoobchodník nebo velkoprůmyslník. Dotknete-li se totiž výsad Northcliffových, dotýkáte se tím zásady svobody tisku, kterou za všech okolností nutno chrániti. Neboť svobodný občan má nárok na svobodu tisku. Northcliff — nemíním tím historickou osobnost — jest za všech okolností jeho přítelem, stát, který by jej jakýmkoliv způsobem v jeho výrobě veřejného mínění chtěl omezovat, jeho nepřítelem.

Případ Northcliffův jest školním příkladem, jak během doby může se jistě svobodomyšlně a liberální zařízení zvrátiti ve svůj pravý opak. Neuvidí to jen ten, kdo zvykl si považovati to, co pokládal před sto nebo desíti lety za svobodomyšlné, až do smrti za svobodomyšlné, ať poměry mění se jakkoliv. Bude dále tvrditi, jak od dětských let navykl, že svobodou tisku chrání se čtenář proti státu, nikoliv výrobce veřejného mínění ve velkém. Neuvědomí si, že přes nejkrásnější svobodu tisku určuje Northcliff a jedině on, co miliony čtenářů mohou a budou každodenně k snídani čísti v novinách, že se tedy výstřední svobodou tisku nechrání čtenář, nýbrž Northcliff. Nepůjde mu do hlavy, že svobonému občanu, má-li již jen volbu mezi dvěma způsoby duševní poroby, musí býti milejší poroba způsobená svobodným a demokratickým státem, jehož jest členem, než ta, kterou přivodí dovedný velkoprůmyslník v oboru výroby veřejného mínění tím, že skupí a dostane do rukou většinu akcií všech důležitějších denních listů.

U nás dosud nemáme podobného zjevu jako byl Northcliff. Právní řád náš by sice nebyl překážkou, ale chybí příslušný obchodní a podnikatelský talent. Najde-li se, pak lze od jeho působení očekávati podstatnou změnu politických poměrů. Představíme-li si totiž, že by skupil několik nejdůležitějších denních listů a dostal tak výrobu veřejného mínění do svých rukou, měl by tím i celý složitý stranicko-politický aparát ve své mocí. Vydával by sice dále pro agrárníky agrární, pro socialisty socialistické listy, ale v politickém životě nastalo by přece jen podstatné uklidnění, poněvadž všechny listy by byly ovládnány nejen stejnými zásadami obchodními i podnikatelskými, nýbrž i stejnou základní politickou linií. Náš Northcliff stal by se tím zároveň nejmocnějším státníkem v republice. Nebyl

by jen velice zámožný, ale i velice mocný pán. Nemusel by se obávat žádných útoků proti svým dosavadním výsadám, zaručeným mu ústavní listinou a tiskovým, jakož i živnostenským řádem. Neboť prostoduché čtenářstvo i nadále by se domnívalo, že tyto výsady platí pro ně, nikoliv ve prospěch Northcliffův.
F. W.

Literatura.

Dr. Karel Herrmann-Otavský, profesor práv na universitě Karlově v Praze: **Soukromé pojišťovací právo československé** podle zákona z 23. prosince 1917. V Praze, 1921. Nákladem České akademie věd a umění. Část první: úvod a všeobecný díl. Str. 331.

Upozornili jsme již naše čtenáře na vynikající tuto publikaci a nyní dovolíme si sdělití nejdůležitější místa jejího obsahu, aby čtenáři naši měli do jisté míry obraz závažnosti této vědecké práce. Autor obral si za úkol podatí rozběr zákona ze dne 23. prosince 1917, č. 501 ř. z., o smlouvě pojišťovací. Ustanovení tato začala působiti částečně již dne 1. ledna 1918, ostatní měly vejíti v účinnost dnem 1. ledna 1919, ale nastavší převrat státní odsunul účinnost ostatních těchto ustanovení na neurčito a také zůstalo nejisto, zda ustanovení ta vůbec vejdou v účinnost, neboť se připravují změny o zákonných ustanoveních, najmě pokud se týče speciální části. Proto odhodlal se autor publikovati nyní jen prvou část a oddaluje uveřejnění speciální části až na dobu definitivní úpravy zákonné, ačkoliv i druhá část je v rukopise úplně k publikaci připravena. Autor, jenž sepsal tuto práci ještě před převratem, rozšířil obsah její tím, že přihlíží i k uherskému právu pojišťovacímu, platnému na Slovensku.

V »Úvodu« vykládá autor nejprve o hospodářské zásadě a významu pojištění. Vykládá tedy předem o hospodářském významu pojištění, čímž zjednává podklad a měřítko pro hodnocení zákonných ustanovení. Dle autora je pojištění ve smyslu hospodářském sdružení osob ohrožených mahodilým vznikem určité majetkové potřeby za účelem tím, aby potřeba ta, vzejde-li některé z osob zúčastněných, uhrazena byla společně (str. 1.). Po té přistupuje k výkladu všeobecného pojmu soukromého pojišťovacího práva (str. 7.). Dle autora je soukromé pojišťovací právo ve smyslu objektivním souhrn zvláštních norem práva soukromého upravujících smluvní poměr pojišťovací. »Jde-li při úpravě takovéto nikoli jen o jednotlivé výjimky a odchylky od právních pravidel obecných, nýbrž o normy vniterně souvislé, vykazující určité vedoucí zásady, možno pak mluvit v pojišťovacím právu zvláštním, užším to okruhu práva soukromého.« Věta tato nejen jasně omezuje disciplinu soukromého práva pojišťovacího, která je dána vždy jen zřetelem k určitému právnímu řádu, ale je i velmi jasně naznačenou metodou, jak uspořádati jest právní řád, pokud přihlížíme k jeho obsahu. Na to připojuje autor nástin vývoje soukromého práva pojišťovacího a připojuje velmi instruktivní přehled literatury odborné. Výkladem o technickém podkladu pojišťovacím (§ 3., str. 18.—22.) končí úvod. Tento výklad o technickém podkladu pojišťovacím cením si velmi vysoko, neboť spolu o § 1. této práce řeší relaci mezi pojmy právníckými a hospodářskými. Zdůrazňuje pak, že technická stránka pojištění není in concreto předmětem smluvního konsensu, nýbrž má na obsah smlouvy jen nepřímý vliv tím, že povaha premie jakožto průměrného ekvivalentu opírá se právě o početní základy pojistitelovy klasifikace risik. Jen výjimečně dovolává se zákon při úpravě smluvních práv a závazků technické stránky, jinak týká se jich pouze správních předpisů, t. j. pojišťovací regulativ z 5. března 1896 (str. 21.). —

Podává-li autor díl všeobecný, stopuje do jisté míry systematiku zákona, ale zůstává do té míry samostatný, že přihlíží ku všem předpisům,